

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Германова Сергія Андрійовича «Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми», що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» (галузь знань 08 «Право»)

Дисертація Германова Сергія Андрійовича на тему «Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право») виконана у науково-дослідній лабораторії публічної безпеки громад факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ. Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Донецького державного університету внутрішніх справ 22 грудня 2021 року (протокол № 6). Тема відповідає науковому напрямку «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» в межах спеціальності 081 «Право».

Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Германова Сергія Андрійовича на тему «Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми» підготовлений за результатами попереднього розгляду цієї дисертації та публічної презентації Германовим С.А. наукових результатів зазначеної дисертації. Публічну презентацію здійснено 12 вересня 2024 року (протокол засідання науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ № 1 від 12.09.2024 р.).

Рецензенти:

1) завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, старший дослідник Пономарьова Т.І.;

2) завідувач кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Удод А.М.

За результатами засідання складено такий висновок:

1. Актуальність теми дослідження.

Одним з проблемних питань для держави і суспільства наразі залишається значна кількість випадків незаконного заволодіння транспортними засобами. Не дивлячись на внесення змін та доповнень до кримінального законодавства щодо посилення кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, їх кількісні показники свідчать про низьку

ефективність інтегрованих у законодавство заходів кримінально-правового характеру. Це вказує на наявність потреби у застосуванні засобів та заходів, здатних якісно вплинути на поточну кримінологічну ситуацію та усунути відповідні криміногенні загрози. Зазначене стосується, насамперед, кримінологічних заходів.

Науковий аналіз змісту статті 289 Кримінального кодексу України («Незаконне заволодіння транспортним засобом»), що включена до розділу XI «Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту», супроводжується дискусіями стосовно правильності визначення об'єкту такого суспільно небезпечного діяння, що ускладнює формування належного комплексу кримінологічного запобігання. Певні проблемні питання також виникають через неврахування особливостей осіб, які вчиняють ці діяння, зокрема їх вікового розподілу. Аналіз статистичної інформації правоохоронних органів та судової практики дає підстави констатувати, що достатньо значний відсоток незаконних заволодінь транспортними засобами вчиняється неповнолітніми особами або за їх безпосередньої участі. Вказане зумовлює потребу у створенні диференційованого підходу як до визначення переліку заходів кримінально-правового характеру, які можуть бути застосовані у випадку вчинення особою кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України, так і до визначення меж кримінологічного запобігання.

Проблеми кримінально-правового та кримінологічного запобігання незаконному заволодінню транспортним засобом та злочинності неповнолітніх протягом останніх років були предметом дослідження таких вчених як В.М. Бурдін, С.С. Вітвіцький, Т.О. Гончар, О.П. Горох, Д.В. Горшков, А.О. Данилевський, Ю.О. Данилевська, О.М. Джу́жа, О. О. Дудоров, К.Б. Дудорова, В. В. Ємельяненко, В. А. Звіряка, С. О. Колб, Н.М. Крестовська, О.М. Литвинов, В.А. Мисливий, Р.О. Мовчан, Є.С. Назимко, Т.І. Пономарьова, О.П. Рябчинська, М.О. Свірін, М.О. Семенишин, О.Л. Христов, С.В. Черкасов, Н.С. Юзікова та інші. Проте, наразі кримінологічна наука потребує вирішення низки нових теоретичних та практичних питань, пов'язаних із запобіганням незаконному заволодінню транспортним засобом, що вчиняється неповнолітніми в Україні.

Вказане свідчить про те, що тема дисертаційної роботи є актуальною.

2. Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Дисертація С.А. Германова є одним із перших в Україні комплексним монографічним дослідженням, в якому представлено кримінологічну характеристику незаконного заволодіння транспортними засобами, яке вчиняється неповнолітньою особою, а також обґрунтовано пропозиції та рекомендації, спрямовані на удосконалення національного кримінального законодавства та кримінологічної практики щодо запобігання таким кримінальним правопорушенням в умовах звичайного та особливих правових режимів. У роботі обґрунтовано сукупність положень, висновків і

рекомендацій, що характеризуються відповідним рівнем наукової новизни, зокрема:

вперше:

– на підставі аналізу судової практики та статистичних даних правоохоронних органів доведено доцільність в межах спеціально-кримінологічного запобігання обмежити випадки застосування до неповнолітніх осіб, які вчинили незаконне заволодіння транспортними засобами, звільнення від покарання з випробуванням;

– визначено кримінологічні тенденції щодо кількісно-якісних параметрів незаконного заволодіння транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми в Україні в умовах воєнного стану: 1) потенційна загроза збільшення кількості латентних кримінальних правопорушень, передбачених ст. 289 КК України через тимчасову окупацію окремих територій України та активні бойові дії; 2) зменшення вікової категорії неповнолітніх осіб, які вчиняють незаконне заволодіння транспортним засобом в Україні; 3) потенційне збільшення кількості випадків повторного вчинення незаконного заволодіння транспортним засобом через незначну ефективність санкцій, передбачених за таке кримінальне правопорушення, що може призводити до інтенсифікації криміногенних загроз; 4) зниження якості кримінально-правової політики, зумовлене відсутністю статистичної інформації щодо вчинення таких кримінальних правопорушень особами з 14 до 16 років (ч. 1 ст. 289 КК України);

– на підставі аналізу судової практики в межах об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України, виявлено випадки неоднозначного тлумачення норм кримінального законодавства, що призводить до помилок під час його застосування. Доведено, що більшість проблемних питань знаходяться у площині розмежування заволодіння транспортним засобом шляхом обману та шахрайства, а також кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України;

– доведено доцільність уточнення часових меж для застосування спеціальної підстави для звільнення від кримінальної відповідальності, передбаченої ч. 4 ст. 289 КК України;

– на основі проведеного дослідження запропоновано такі зміни та доповнення до кримінального законодавства України: 1) викласти санкції, передбачені ст. 289 КК України таким чином: ч. 1 ст. 289 КК: карається штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років; ч. 2 ст. 289 КК України: караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або без такого; ч. 3 ст. 289 КК України: караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років зі штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів

доходів громадян або без такого; 2) ч. 1 ст. 289 КК України викласти у такій редакції: 1. Викрадення, привласнення, вимагання транспортного засобу чи заволодіння ним шляхом шахрайства – карається... ; ч. 4 ст. 289 КК України викласти в такій редакції: 4. Звільняється від кримінальної відповідальності судом особа, яка вперше вчинила дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вона до повідомлення про підозру у вчиненні нею кримінального правопорушення добровільно заявила про це правоохоронним органам, повернула транспортний засіб власнику і повністю відшкодувала завдані збитки.

удосконалено:

– типові кримінологічно значущі ознаки особи неповнолітнього кримінального правопорушника, який вчиняє незаконне заволодіння транспортним засобом: чоловік (98,8 %), віком 16-17 років (11,5 %), має базову загальну середню освіту (64,5 %), є учнем коледжу/гімназії (42,1 %), виховується у родині з одним із батьків (38,3 %), працездатний, але не працює (29,2 %); вчинив кримінальне правопорушення у тверезому стані (89,3 %); вчинив діяння у співучасті із дорослим (22,1 %). Характеризується незадовільним вихованням, відсутністю сформованого комплексу морально-етичних цінностей;

– характеристику стану незаконного заволодіння транспортними засобами взагалі та неповнолітніми зокрема, яка визначається такими особливостями: 1) не у повній мірі обґрунтований об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України призводить до ігнорування цього діяння під час формування стратегії запобігання кримінальним правопорушенням проти безпеки руху та експлуатації транспорту; 2) у переважній більшості неповнолітніми вчиняється незаконне заволодіння транспортними засобами приватної власності (96,8 %); 3) у переважній більшості неповнолітні вчиняють незаконне заволодіння транспортним засобом шляхом таємного викрадення (65,1 %); 4) незаконні заволодіння транспортними засобами складають приблизно одну четверту від загальної кількості кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту (23,1 %), що, із урахуванням фактичного майнового характеру такого протиправного діяння створює неправдиве уявлення про значний відсоток суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із порушеннями правил дорожнього руху; 5) стан вчинення незаконного заволодіння транспортним засобом неповнолітніми можна вважати стабільно задовільним, що зумовлено відносно незначною кількістю випадків, коли суб'єктом такого кримінального правопорушення є особа до 18 років (4,4 %). Водночас це також може бути пояснено з точки зору відсутності у неповнолітніх навичок керування транспортними засобами, що унеможлиблює реалізацію кримінально протиправного умислу на вчинення діяння, передбаченого ст. 289 КК України (за відсутності співучасті);

– аргументи на користь необхідності приведення у відповідність ст. 289 КК України більшості норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності шляхом

визначення кваліфікуючою ознакою вчинення такого діяння специфічну обстановку – умови воєнного стану. За такого підходу було б дотримано кримінологічні фактори соціальної обумовленості вторинної пеналізації незаконного заволодіння транспортним засобом;

– типологію жертв незаконного заволодіння транспортними засобами, вчиненого неповнолітніми: 1) пасивний тип – жертви, які зумовили вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України ігноруванням правил безпечної поведінки та захисту особистого майна (відчинені двері, відсутність сигналізації та засобів забезпечення безпеки транспортного засобу тощо); 2) умовно-пасивний – жертви, які забезпечили засоби захисту безпеки транспортного засобу, але за певних обставин на передкримінальній стадії їх проігнорували (не зачинили автомобіль, не поставили на сигналізацію тощо); 3) випадковий тип – жертви, які здійснили всі заходи, спрямовані на забезпечення безпеки транспортного засобу, але кримінальне правопорушення відбулось поза межами їх віктимної поведінки (кримінальний правопорушник проігнорував сигналізацію, примусово відчинив двері, проігнорував засоби контролю на стоянках, які охороняються тощо).

набули подальшого розвитку:

– аргументи на користь позиції щодо недоцільності вважати незаконне заволодіння транспортними засобами кримінальним правопорушенням проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Доведено, що проблема у визначенні об'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України зумовлена суто історичними факторами, зокрема: 1) відсутністю протягом тривалого часу спеціальної норми, яка б встановлювала кримінальну відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом, що створювало потребу у застосуванні аналогії закону шляхом обрання іншої статті, диспозиція якої описувала схожий склад кримінального правопорушення (хуліганство, крадіжка тощо); 2) розуміння суспільної небезпечності такого діяння, зумовленої не посяганням на майнові права, а приведенням у рух чужого транспортного засобу, що має потенційну небезпеку для дорожнього руху; 3) відсутністю достатнього інтересу радянської держави до посилення захисту права власності громадян;

– теоретичні підходи до визначення віктимологічних детермінант незаконного заволодіння транспортним засобом: 1) відсутність ефективного кримінально-правового механізму забезпечення захисту інтересів власників транспортних засобів; 2) відсутність налагодженого механізму зниження рівня латентності незаконного заволодіння транспортними засобом, зумовленої віктимною поведінкою потерпілих; 3) ігнорування власниками заходів безпечного утримання транспортних засобів, що спрощує реалізацію протиправного умислу на незаконне заволодіння транспортним засобом; 4) відсутність унормованої судової практики щодо оцінки шкоди за умови повернення неушкодженого транспортного засобу потерпілому; 5) відсутність унормованої судової практики щодо ролі жертви у механізмі

кримінально протиправної поведінки кримінального правопорушника та моменту закінчення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України у випадках, коли є факт добровільної передачі транспортного засобу у тимчасове користування.

Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження. Викладені в дисертації наукові висновки, положення і рекомендації є обґрунтованими, базуються на ретельному аналізі літератури з тематики дослідження та узагальненні практики застосування національного законодавства (усього – 192 найменування).

Методологічну основу роботи становить комплекс загальнонаукових та спеціально-наукових методів, заснованих на діалектичному підході та обраних відповідно до мети та завдань дисертації. За допомогою загальнонаукових методів в роботі розглянуто та уточнено загальний зміст концептуальних питань запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми особами (розділи 1-3). Спеціальні методи правової науки було використано для надання диференційованої та поглибленої оцінки об'єкту та предмету дослідження. Зокрема, історико-правовий метод надав можливість розглянути розвиток законодавства щодо кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортними засобами (розділ 1); логіко-семантичний та формально-логічний методи використано для аналізу понятійно-категоріального апарату, визначення особливостей організаційно-правових засад запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми особами (розділи 1, 3). Метод структурно-функціонального аналізу застосовано для дослідження особливостей використання заходів запобігання у правоохоронній діяльності щодо здійснення кримінальних проваджень, розпочатих за фактами незаконного заволодіння транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми особами (розділ 3). Догматичний метод використано для аналізу кримінологічної характеристики незаконного заволодіння транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми особами (розділ 2); метод контент-аналізу дав змогу опрацювати матеріали судової практики за окремими ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України (всі розділи); метод системного аналізу дозволив охарактеризувати прогалини національного кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх за незаконне заволодіння транспортними засобами (розділ 1); статистичний метод дозволив проаналізувати зібрані емпіричні дані, а також офіційну статистичну звітність (розділи 1-3).

Теоретичне і практичне значення отриманих наукових результатів дослідження. Одержані у роботі результати дослідження становлять науково-теоретичний та практичний інтерес і можуть бути використані:

– у законотворчій діяльності – під час удосконалення законодавчих та інших нормативно-правових щодо запобігання кримінальним правопорушенням проти безпеки руху та експлуатації транспорту, а також суспільно небезпечних діянь проти власності;

– у науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення теоретико-прикладних та правових проблем протидії кримінальним правопорушенням проти безпеки руху та експлуатації транспорту, суспільно небезпечним діянням проти власності та злочинності неповнолітніх в Україні (акт впровадження у науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 02.07.2024);

– у правозастосовній діяльності – для розроблення й удосконалення нормативно-правових актів, підготовки науково-практичних, науково-методичних та методичних рекомендацій, цільових програм (планів) та стратегій з питань протидії кримінальним правопорушенням проти безпеки руху та експлуатації транспорту, суспільно небезпечним діянням проти власності та злочинності неповнолітніх в Україні;

– в освітньому процесі – під час підготовки навчально-методичних комплексів з кримінального права та кримінології, а також у системі підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів України (акт впровадження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 02.07.2024).

Відповідність оформлення дисертації встановленим вимогам. Оформлення дисертації Германова Сергія Андрійовича на тему «Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми» відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40.

Робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (192 найменування на 21 сторінці) та 2 додатків (6 сторінок). Повний обсяг дисертації становить 237 сторінок, з них основного тексту – 191 сторінка.

3. Наукові публікації, у яких висвітлено основні результати дисертаційного дослідження, та повнота їх опублікування.

Основні наукові результати дисертації Германова Сергія Андрійовича на тему «Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми» опубліковано у семи наукових публікаціях, серед яких 3 статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 1 стаття – у виданні, проіндексованому у наукометричній базі Web of Science Core Collection, 3 тез доповідей на всеукраїнських науково-практичних заходах:

наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Германов С.А. Окремі детермінанти, що впливають на вчинення неповнолітніми незаконного заволодіння транспортними засобами в Україні. *Правовий часопис Донбасу / Law journal of Donbass*. № 3(80). 2022. С. 33-36.
2. Германов С.А. Соціально-економічні заходи запобігання вчиненню неповнолітніми незаконного заволодіння транспортними засобами

в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 2. 2023. С. 144-149.

3. Германов С.А. Особливості кваліфікації незаконного заволодіння транспортним засобом за ознаками об'єктивної сторони кримінального правопорушення. *Правові новели*. № 22 том 2. 2024. С. 93-101.

4. Karchevskiy M., Losych S, Germanov S. Socialization of artificial intelligence and transhumanism: legal and economic aspects. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 9 No. 1, 2023. P. 61-70.

наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Германов С.А. Стан кримінально протиправної діяльності неповнолітніх в частині незаконного заволодіння транспортними засобами в Україні. *Приватно-правові та публічно-правові відносини: проблеми теорії та практики в умовах воєнної агресії: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (в авторській редакції)*, (м. Кропивницький, 07 жовтня 2022 року). Кропивницький, 2022. С. 492-495

2. Германов С.А. Віктимологічні детермінанти незаконного заволодіння транспортним засобом неповнолітніми в Україні. *Актуальні питання підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони в умовах війни: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Кропивницький, 19 квітня 2024 року). Кропивницький: ДонДУВС, 2024. С. 1033-1036

3. Германов С.А. Соціально-демографічні ознаки особи неповнолітнього, який вчинив незаконне заволодіння транспортним засобом. *Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану: міжнародна науково-практична конференція*. Науково-дослідний інститут публічного права, 17 травня 2024 р. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 196-199

Зазначені публікації містять належне обґрунтування отриманих наукових результатів, опубліковані у виданнях, кількість та рівень яких відповідає встановленим вимогам, характеризуються повнотою викладу матеріалів дисертації, опубліковані у різних випусках (номерах) наукових періодичних видань. Серед наведених публікацій немає таких, в яких повторюються наукові результати, опубліковані раніше в інших наукових публікаціях, що вже зараховані за темою дисертації. Опублікування результатів дисертації Германова Сергія Андрійовича на тему «Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми» відповідає вимогам, встановленим п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Загальний висновок. Представлена дисертаційна робота Германова Сергія Андрійовича «Кримінологічна характеристика та запобігання

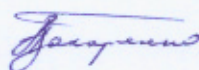
незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми» є завершеною науковою працею, в якій вирішено наукове завдання, що має істотне значення для кримінології та науки кримінального права.

Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), Вимогам до оформлення дисертації (наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), освітньо-науковій програмі «Право» Донецького державного університету внутрішніх справ.

Дисертація рекомендується до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

**Головуючий на засіданні:
завідувач науково-дослідної
лабораторії публічної безпеки
громад факультету № 2,**

доктор юридичних наук, професор

Андрій ЗАХАРЧЕНКО

12 вересня 2024 року

Підпис А.М. Захарченка засвідчую:

**Т.в.о. начальника відділу
документування службової діяльності**

Наталія ХОЗЛУ